

902.2(497.11)"2005"
903"638"(497.11)

МАНАСТИРИШТЕ – МАЈДАН

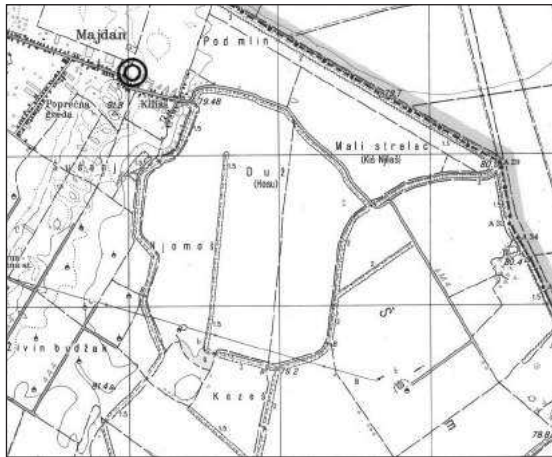
Звонимир Недељковић, Међуопштински завод за заштиту споменика културе, Суботица
Небојша Станојев, Музеј Војводине, Нови Сад

Кључне речи: средњи век, ископавања, Војводина, северни Банат, Нови Кнежевац, Мајдан

На територији данашњег села Мајдан многобројни површински налази у баштама и на њивама указују на постојање већег

депресији. Испод тањег слоја чернозема су песковити лес и песак. Извесно је да се ради о обали Мориша, а овај његов део се назива Rogány Ér (на мађарском Пагански поток). На највишој тачки овог узвишења, које надвисује околни терен, уочена је концентрација грађевинског шута у дужини од око 30 m, приближно у правцу исток–запад. Читаво узвишење, пречника до 70 m, покривено је фрагментима опека, кречног малтера и појединачним дислоцираним људским костима.

Локација може да се повеже са манастиром Светог Ђорђа који је, према Великој Гелертовој легенди, око 1030. године основао Чанад са грчким монасима. У изворима се не потврђују неки наводи по којима су манастир касније преузели бенедиктинци (Hervay 2001: 533). У писаним изворима из 1247. године манастир се помиње као Wruzlamus munustura, а 1340. године као Orozlanus munustura. Као насеље јавља се у ранијим изворима, из 1000. године, и то као Orozlanus, Orozlanos (Györffy 1966: 865-866). Порекло имена може да се тражи и у

Карта – Положај локалитета

Map – Site location

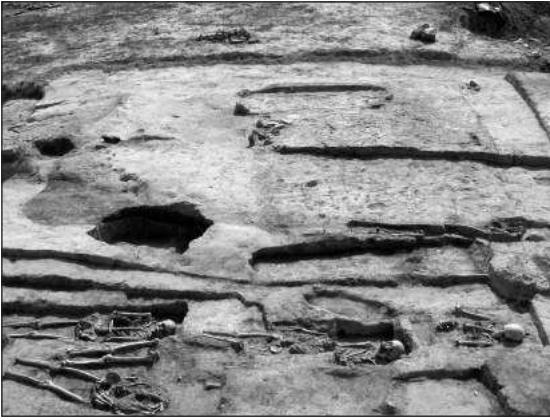
средњовековног насеља које је, као и данашње, лоцирано на источној обали веће забарене депресије (сл. 1).

Манастир се налази на благо заталасаној греди, односно на заобљеном узвишењу које се на истоку и северу благо спушта ка

Слика 1 – Локалитет Манастириште – Мајдан, са истока

Figure 1 – Manastirište Majdan site, view from the East

Слика 2 – Некропола и темељи романичке цркве

Figure 2 – Necropolis and foundations of a Romanic church

Слика 3 – Звоници романичке цркве, са запада

Figure 3 – Romanic church, belfries, view from the West

Слика 4 – Готичка црква, са југоистока

Figure 4 – Gothic church, view from the Southeast

Слика 5 – Опека са уписаним крстом

Figure 5 – Brick with cross markings

наводима ранијих истраживача, који тврде да су у већ рушевним зидинама виђене представе лава клесане у камену.

Због прекопавања са различитим намерама и одвожења грађевинског материјала нестали су сви надземни делови објекта. Трагањем за благом у песковитом тлу уклањани су драгоцене записи. С друге стране, ерозија на источном делу локације потпуно је девастирала светилишта.

Систематска археолошка ископавања започета су 1996. године, а настављена су 2003, у организацији Међуопштинског завода за заштиту споменика културе из Суботице. Финансијска средства обезбедили су Министарство културе Републике Србије и Покрајински секретаријат за образовање и културу.¹ Бригу о парцелама на којима се локалитет налази преузела је локална самоуправа у Мајдану, односно Новом Кнежевцу. Оспособљен је објекат за смештај екипе, обраду археолошких и антрополошких налаза, израду теренске документације. Крајњи циљ свих активности јесте презентација овога комплекса.

Радовима у току 2006. године установљена је темељна зона мање, вероватно

прве романичке цркве на овој локацији, коју чини набијена жута и тамносива земља са појединачним фрагментима опеке (сл. 2) Ова чврста и компактна подлога на песковитом тлу обезбеђивала је стабилност зидова и пода цркве релативно малих димензија. Саграђена је на већ формираној некрополи средњовековног насеља. Посвећеност овог места великомученику светом Ђорђу потиче још из времена ове цркве.

Првим сондирањем 1996. године откривен је темељ звоника веће цркве. Та друга романичка црква имала је четвороугаоне куле/звонике, чији су темељи рађени у жутом блату са четири до пет редова опека. Документовани су остаци темељне зоне емпоре, рађене на исти начин. Две стопе су у правцу северног, а једна у правцу јужног зида (сл. 3). Источне партије цркве потпуно су девастиране одношењем грађевинског материјала и ерозијом песковитог тла.

На рушевинама друге, веће романичке цркве, уз јужни зид, а делом и на њему, саграђена је мања црква (сл. 4). У њеним темељима, такође рађеним у жутом блату, налажене су фрагментоване орнаментисане опеке које потичу са старије романичке

Слика 6 – S карика са некрополе

Figure 6 – Necropolis, „S” ring

цркве. Као мотиви на опекама јављају се две куле са по два крста уписана у кружнице (сл. 5). Неке опеке имају мотив четвороножне животиње – магарца, такође у кружници. Камена пластика рађена је у пешчару и мермеру.

Истовремено је истраживана и некропола. На основу до сада откривена 282 гроба, може да се закључи да је некропола формирана у XI веку. У гробовима су

Слика 7 – Прстен са некрополе

Figure 7 – Necropolis, ring

налажени уобичајени прилози: S карике, прстење и новац (сл. 6 и 7). Налази указују на већи број девастираних гробница, а документовано је само пет. Рађене су од опека, од којих су неке биле секундарно употребљене. Гробница јужно од цркве има под начињен од наменски израђених перфорираних опека (сл. 8).

Ископавање некрополе ће бити настављено у наредној кампањи.

Слика 8 – Гробница на некрополи

Figure 8 – Necropolis, tomb

¹ Дозволу за археолошка ископавања под бројем 633-00-769/2006-03, од 12. 09. 2006, издало је Министарство културе Републике Србије.

MANASTIRIŠTE – MAJDAN

Zvonimir Nedeljković, Regional Institute for the Protection of Cultural Monuments, Subotica
Nebojša Stanojev, Museum of Vojvodina

In the area of the village of Majdan, in gardens and fields around the village, numerous surface finds imply the existence of a larger medieval settlement. Alike the present day settlement it was also located on the eastern bank of a larger waterlogged depression (Fig. 1).

The monastery is located on a mildly undulating highland, i.e. on one of the rounded knolls that gently descend towards the depression on the Eastern and Northern side. Sandy loess and sand can be found underneath a thin layer of surface humus. It is certain that these represent the remains of one of the banks of Moriš River. This part of the water stream is known as Pogány Ér (Pagan creek). Systematic archaeological excavations first began in 1996, and were continued in 2003.

This location can be associated with the monastery of St. George, which was, according to the Great Gelert legend founded by Tchanad around 1030 AD and populated by Greek monks. Available historic sources do not confirm prepositions that the monastery was later taken over by the Benedictian monks. The monastery appears in written sources in 1247 as Wruzlamus munustura and again in 1340 as Orozlanus mu-

nustura. As a settlement the site is mentioned somewhat earlier; in 1000 AD it is known as Orozlanus or Orozlanos. The origin of the name is associated with the claims of earlier explorers stating that depictions of lions chiseled out of stone were visible in the derelict walls of the settlement's buildings.

In 2006, archaeological excavations have documented the existence of foundations belonging to a small Romanic church, probably the first building erected here. The dedication of this sacred place to St. George is associated with this building.

First excavations, led in 1996 have resulted in the discovery of the foundations belonging to a steeple of a larger, and more significant church dated to a later period. This object, also a Romanic church had rectangular towers/steeples with a foundation substructure laid in yellow mud and consisting of four to five rows of brick. On the remains of this church, next to the southern wall (partially even on it) a smaller church was later erected (Fig. 4).

Aside work on the church buildings of the complex the associated necropolis is also under excavations.

Библиографија

Györfy, G. 1966. *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza* I. Budapest.

Hervay, F. 2001. Levente, A bencések és apátságai története a középkori Magyarországon. In: *Paradisum Plantavit, Bencés monostorok a középkori Magyarországon*. Pannonhalma.